

EDITOŘI:
IRWIN WILLIAM DEAN A. KOWALSKI

TEORIE VELKÉHO TŘESKU & FILOZOFIE

Teorie velkého třesku & filozofie

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.xyz.cz
www.albatrosmedia.cz

Dean A. Kowalski
Teorie velkého třesku & filozofie – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2016

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS MEDIA a.s.

TEORIE VELKÉHO TŘESKU & FILOZOFIE

EDITOR: DEAN A. KOWALSKI

TEORIE VELKÉHO TŘESKU & FILOZOFIE

KÁMEN-NŮŽKY-PAPÍR, ARISTOTELES, LOCKE

Editor
DEAN A. KOWALSKI

OBSAH

Poděkování	11
Úvod: „Odkrývání tajemství“	15

ČÁST PRVNÍ

„VŠECHNO TO KDYSI ZAČALO JEDNOHO VLAHÉHO LETNÍHO VEČERA KDESI V ŘECKU“: ARISTOTELSKÉ SOUVISLOSTI

1	Aristoteles o Sheldonu Cooperovi: Řecký filozof versus dnešní vědátor	21
2	„Jsi naprd kámoš, naprd, naprd“: Aristotelské přátelství v Teorii velkého třesku	36
3	<i>Teorie velkého třesku</i> a používání či zneužívání moderních technologií	51

ČÁST DRUHÁ
„JE ŠPATNÉ, KDYŽ TOHO ROBOZABIJÁKA MILUJI?“,
ETIKA A CTNOSTI

4	Provinění z potěšení: Je nemorální smát se Sheldonovi?	67
5	... je Wil Wheaton opravdu padouch?	81
6	Opravdu potřebujeme Dohodu spolubydlících?: Potěšení, sebestřednost a ctnosti v Teorii velkého třesku	97

ČÁST TŘETÍ
„MOŽNÁ ŽE MYSLÍŠ NĚCO JINÉHO NEŽ JÁ, KDYŽ ŘEKNEŠ
„VĚDECKÉ“: VĚDA, VĚDÁTORSTVÍ A NÁBOŽENSTVÍ

7	Fyzika navážno v Teorii velkého třesku	117
8	Sheldon, Leonard a Leslie: Tři tváře kvantové gravitace	130
9	Jedno paradigma jim všem vládne: Vědátorství a Teorie velkého třesku	147
10	Cooperovské souvislosti: Věda, náboženství a rodina	164

ČÁST ČTVRTÁ

„POTŘEBUJU RADU VE VĚCI SÉMIOTIKY“: JAZYK A VÝZNAM

11	Wittgenstein a jazykové hry v Teorii velkého třesku	183
12	„Chybnější tezi asi nenajdeš“: Sheldon, pravda a omyl	198
13	Cooperovská hádanka: Proboha, kdo tu koho toleruje?	212
14	Lživé rozpolcení	226

ČÁST PÁTÁ

„JISTÁ ZKUŠENOST, KTEROU JSEM NIKDY NECHÁPAL“: LIDSKÝ FAKTOR

15	Matky a synové Teorie velkého třesku	243
16	Penny, Sheldon a osobní růst díky odlišnostem	258
17	Dekonstrukce žen v Teorii velkého třesku: Mnohem víc než přítelkyně	270
	Seznam epizod	283
	O autorech	292
	Rejstřík	299

PODĚKOVÁNÍ

„Až se dostanu k psaní pamětí, můžete očekávat obšírnou poznámku pod čarou, a možná i podepsaný autorský výtisk.“

– Dr. Sheldon Cooper, *„Fluktuace elektrického otvíráku na konzervy“*

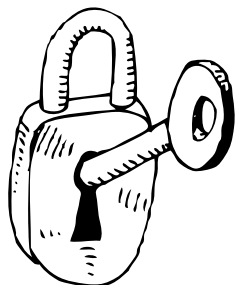
Chtěl bych poděkovat všem autorům, kteří přispěli do této knihy. S každým se mi spolupracovalo s radostí, někteří přetrpěli i obsáhlé výměny e-mailů a dodali mi několik návrhů svých kapitol. Nikdo z nich mě neoznačil za „diktátora“, i když jsem si možná někdy tuto Sheldonovu přezdívku zasloužil. Chtěl bych také poděkovat své ženě Patricii za to, že mi dovolila ponořit se do další knihy o filozofii a popkultuře. Její trpělivost byla přímo nezměrná. Také musím zmínit Nicholase a Cassie: i když tatínkovo „vědecké zkoumání“ často přerušovali, byli mi zároveň nesmírným zdrojem inspirace (a naučili se bezchybně používat zvolání *bazinga*). Inspiruje mě i drahý kolega a (dokonalý) přítel Joseph Foy.

Za mnohé vděčím i jednomu z autorů seriálu, Billu Irwinovi. Spolupracovat s ním na knize bylo jedním z mých profesních cílů a díky jeho velkorysosti se nám podařilo dosáhnout opravdové spolupráce. Štědře se se mnou dělil o svůj čas, entusiasmus i zna-

losti, aby tato kniha byla nejlepší, jaká být může. Celý tým z nakladatelství Wiley si vlastně zaslouží poděkování, a zejména Connie Santistebanová.

Při práci na této knize jsem si často vzpomněl na ty nekonečné hodiny, které jsme se sourozenci trávili u televize a smáli jsme se seriálům, jako je *Teorie velkého třesku*. Svoji knihu tedy věnuji právě jim a všem těm krásným vzpomínkám, které máme dodnes společné.

PRO AMBER, BETH A COREY

ÚVOD: „ODKRÝVÁNÍ TAJEMSTVÍ“

Dean A. Kowalski

Trvalo to skoro čtrnáct miliard let a teď konečně držíte v ruce výtisk knížky *Teorie velkého třesku a filozofie*. Ostatní návštěvníci v knihkupectví listují knížkami jako *Králíček Bernie má dva tatínky* nebo *Pískomila Jerryho šikanují kluci v autobuse*, já i vy však máme základní společenské dovednosti, které jim schází. Tihle blbečci si zřejmě koupí jinou knížku, vy ale ne. Vy si koupíte tuhle, protože sedíte u super stolu, to si pište! S paragonem v ruce poběžíte domů jako Flash, nasypete si do misky oblíbené křupinky (a zalijete je čtvrt sklenicí mléka) a usadíte se na *svoje* oblíbené místo na gauči.

Existuje spousta knih věnovaných matematice, vědě a historii. Některé knihy vám pomohou postavit zeď, nebo dokonce pyramidu. Existují dokonce i knihy, ve kterých se píše o neandrtálcích a jejich zacházení s nástroji, případně o slintajících autotrofních organismech. V této knize se píše o filozofii, nemusíte mít ale IQ 187, abyste jí rozuměli. Přísahám na krávu! Jak uvidíte, jedná se o filozofii v teorii a o legraci v praxi.

Filozofové se věnují „velkým otázkám“ o tom, co je „opravdu pravda“, jak bychom se měli chovat a zda vůbec něco víme. Filozofové mají tendenci se vracet k tomu, co o těchto velkých otázkách říkali velcí myslitelé minulosti. Tady je to ale trochu jinak. V této knize budete mít možnost zamyslet se nad tím, co by asi o Sheldonově životě říkal Aristoteles, proč by se Thomasi Hobbesovi zamlouvala Dohoda spolubydlících a na koho by Immanuel Kant pohlížel s hlubokým pohrdáním, protože splétá „nerozpětelnou síť lži“.

Některé filozofické knihy vysvětlují podstatu vědy a důvody, proč je tak důležité studovat přírodní zákonitosti, nepochopitelně ale vynechávají Darth Vaderovo speciální škrcení, vtipy o sférických kuřatech a umpa-lumpy. To nedává smysl! Málokdy se filozofické knihy zabírají tím, zda mohou geekové závislí na komiksech žít dobrým životem, nebo zda rozumí vědě natolik, aby dokázali strhnout masku přírody a pohlédnout tak Bohu do tváře. Ještě vzácnější jsou výzkumy toho, jak mohou společensky nemožní vědátory zamilovaní do superhrdinů smysluplně komunikovat s praktickými krasavicemi z Indie nebo z Království koláčů. A neznám žádnou knihu, která by analyzovala, zda je Wil Wheaton opravdu padouch. Tato kniha je zázrak saturnálií!

Ne, neurázím vás v eskymáčtině. Pustte se do čtení a sami zjistíte, o čem mluvím. Jak budete postupovat ve čtení své nové nejoblíbenější filozofické knihy, zjistíte, že i když se od sebe značně lišíme a někteří trpíme výstřednostmi hodnými Sheldona Coopera, nejsme jen náhodným shlukem atomů. Jsme lidé, nikdo z nás není dokonalý a všichni se snažíme s druhými navázat smysluplný vztah, i když to vědecky nedává úplně smysl. (Ne, Sheldone, tohle není sarkasmus – ani *ty* nemůžeš úplně uniknout nevysvětlitelné potřebě lidského kontaktu.)

Dobře, přiznávám, že některé věci tahle kniha nevyřeší. Nepomůže vám naklonovat si svého vlastního Leonarda Nimoye, postavit „Kvipkeovského kvipla“ ani vyhrát v soutěži Physics Bowl. Také se vám díky ní možná nepodaří sbalit ve vlaku Summer Glauovou nebo zapomenout na zradu, jakou spáchala stanice FOX, když zrušila seriál *Firefly*. Určitě se u ní ale zasmějete. Stejně důležité je také to, že vám pomůže začít rozplétat velké záhady života, zatímco se budete vyhřívat v uklidňujícím blikání vaší vlastní světélkující rybky.

Proč tedy váháte? Vytáhněte z kapsy tu bankovku, co jste si schovali do pevného zadečku Zelené lucerny, a pusťte se do čtení! Moment, málem bychom zapomněli na humanitní vědy. To, co vám z bankovky zbude, věnujte prosím národnímu fondu humanitních věd. Bazinga!

ČÁST PRVNÍ

„VŠECHNO TO KDYSI ZAČALO JEDNOHO
VLAHÉHO LETNÍHO VEČERA KDESI
V ŘECKU“: ARISTOTELSKÉ SOUVISLOSTI

1

ARISTOTELES O SHELDONU COOPEROVI: ŘECKÝ FILOZOF VERSUS DNEŠNÍ VĚDÁTOR

Greg Littmann

Pokud se mohu znovu vyjádřit,
doktor Sheldon Cooper vítězí na celé čáře.
– Dr. Sheldon Cooper, „*Triangulace bílého chřestu*“

Budete žít podle Sheldona Coopera? – Dobře se nad tím zamyslete, protože nemáte nárok se nerozhodnout. Čtrnáct miliard let po velkém třesku se evoluci konečně podařilo dospět k formě života, totiž lidskému druhu, kterému náleží možnost volby. Jak říká sám Sheldon v díle „Cooper–Hofstadterova polarizace“: „Musíme přijímat živiny, vylučovat odpad a vdechovat kyslík, abychom předešli odumírání buněk. Vše ostatní je nepovinné.“ Máme se věnovat tomu, že se pokusíme zjistit co nejvíc o světě, který nás obklopuje? Je v pořádku trávit ohromné množství času čtením komiksů nebo sledováním televize? Měli bychom

zanedbávat svůj společenský život, abychom měli více času na jiné věci? Vědátorská existence Sheldona Coopera je možná s ohledem na historii lidstva úplně novou cestou, ale otázku, jak bychom měli žít, si lidstvo klade odnepaměti.

V této kapitole se budeme věnovat otázce, jak bychom měli žít. Použijeme k tomu srovnání Sheldonova životního stylu s tím, jak vypadal ideál načrtnutý řeckým filozofem Aristotelem, což byl jeden z nejvlivnějších myslitelů v historii lidstva. Když se na Sheldona podíváme z aristotelského hlediska, na první pohled nás překvapí, do jaké míry zapadá životní styl moderního vědátora Sheldona do antických představ o tom, jak správně žít. Cílem není brát Aristotela jako guru, jehož názory musí být bez výhrad přijímány, ale naopak vrhnout světlo na naši aktuální situaci a umožnit si tak zodpovědět tu nejdůležitější otázku: „Jak bychom měli žít?“ Než se ale pustíme do Aristotela, raději bychom měli začít jinou otázkou, a sice: „Jaké to je, žít jako Sheldon?“

ŽIVOT MYSLI

Bernadette: Sheldone, řekni mi, kdy ses naposledy vyspal?

Sheldon: Nevím, tak před dvěma třemi dny. To není důležité. Nepotřebuji spánek. Potřebuji odpovědi, a to okamžitě. Potřebuji určit, kde se v této bažině nevyvážených vzorečků skrývá ropucha pravdy.¹

Pokud se Sheldon něčím vymyká průměru, je to fakt, že svůj život věnuje téměř výhradně přemýšlení. Nejen že přemýšlení je jeho *práce*. I když zrovna nepracuje, odpočívá přemýšlením a ře-

¹ *Einsteinova aproximace.*

šením nejrůznějších hádanek. Představa, že by mohl přijít o své rozumové schopnosti, děsí Sheldona více než možnost, že by přišel o život. Když Amy v díle „Genialita uspávače hadů“ navrhne, že by si mohl vzpomínku na špatné studentské hodnocení vypálit z mozku laserem, odmítne to s odůvodněním, že „někomu ujede ruka a najednou se ocitnu na katedře konstrukčního inženýrství a budu si s Wolowitzem stavět ty jeho voloviny“.

Sheldon vlastně nemá ke svému tělu žádný vztah. Klidně by do něj zasáhl podobně, jako se mění vysloužilý stroj. V díle „Finanční alternativy“ se podělí o svoji naději, že vědci už brzy „vyvinou nějakou dostupnou technologii na zpevnění kostry adamantiem, jako to má Wolverine z X-Menů“. Klidně by se svého těla jednou provždy vzdal. V díle „Obohacení košťálovou zeleninou“ se těší na to, až „nastane singularita a člověk bude moci své vědomí přenést do stroje a dosáhnout nesmrtelnosti“. Navíc mu polichotí, když se dozví, že připomíná C3PO, a jedním z jeho snů je stát se myslícím satelitem na zemské oběžné dráze. Přirovnejme to k přístupu Raje – i když i Raj by svoje tělo bez váhání vyměnil za jiné, jeho snem je tělo stvořené ne pro přemýšlení, ale čistě pro fyzické potěšení. V díle „Expedice na monopol“ mudruje: „Moje náboženství nás učí, že pokud trpíme v tomhle životě, budeme v příštím odměněni. Tři měsíce na severním pólu se Sheldonem a příště se narodím jako vyvinutý miliardář s křídly.“

Sheldon se docela rád obejde bez tělesného potěšení. Je pravda, že kolem fyzických vjemů nadělá spoustu cirátů – jeho jídlo musí být připraveno naprosto specifickým způsobem, musí sedět na *svém* polštáři na *svém* místě na gauči. Přesto je pro něj ale jeho tělo spíše zdrojem neustálé nespokojenosti, rozhodně ne potěchy. Ani náhodou ho nezajímá sex. Jak pohrdavě zmiňuje v díle

„Knedlíčkový paradox“, sex je jenom o „nahotě, orgasmech a lidském kontaktu“. V díle „Cooper–Nowitzki teorém“ se Penny ptá Leonarda: „Na co je? Je na holky, na kluky, na maňásky?“ a Leonard přiznává: „Upřímně řečeno, došli jsme k závěru, že Sheldon není vůbec na nic.“ V tomto ohledu je Sheldon přesvědčen, že bychom všichni měli být jako on. V díle „Finanční alternativy“ říká o Leonardovi: „Mám teorii, že jeho mizerné soustředění [na práci] pramení z přehnané sexuální apetence.“ V Sheldonovi pouhé pomýšlení na cokoli sexuálního vyvolává takové pohrdání, že v díle „Feromonový zápach zoufalství“ následuje po nabídce, že se s Amy pomiluje, jeho tradiční pokřik: „Bazinga!“ Naproti tomu Leonard, Raj ani Howard hodnotu sexuálního potěšení nezpochybňují. Howard dokonce považuje svůj zájem o sex za jednu ze svých základních charakterových vlastností. V díle „Zkáza mimoňoraje“ říká Penny Leonardovi: „To, kým jsi, z tebe dělají právě tvoje záliby.“ Howard je přeruší: „V tom případě jsem macatým poprsím.“

ŘECKÝ FILOZOF A MODERNÍ VĚDÁTOR

Sheldon: Já jsem přece fyzik. Takže mám teoretické znalosti o celém vesmíru a o všem, co obsahuje.

Penny: Kdo jsou Radiohead?

Sheldon: Dobrá, tak jinak: mám znalosti o všem důležitém, co vesmír obsahuje.²

Má Sheldon pravdu ve svém přesvědčení, že lidská bytost má žít zejména duchem? Sokrates (470–399 př. n. l.), Platon (428 až 348 př. n. l.) i Aristoteles (384–322 př. n. l.) jsou trojicí největších sta-

² „Produktivní pracovní píseň.“

rořeckých filozofů a všichni zdůrazňovali převahu rozvoje intelektu nad tělesnými požitky. Totéž platilo o dalších významných filozofických školách, o cynicích, epikurejcích i o stoicích.

Aristoteles věřil, že smysl daného předmětu či osoby spočívá v jeho funkci. DVD přehrávač je nejlepším prostředkem pro přehrávání DVD, je to jeho funkce. Šroubovák je to nejlepší, co se dá použít, když potřebujete ze svého nahrávače TiVo odšroubovat zadní stěnu, abyste do něj nainstalovali větší hard disk. Účelem šroubováku je zkrátka šroubovat. Rybě jde nejlépe plavání, proto je její funkcí. Kůň nejlépe cválá, proto je cval funkcí koně.

Když se na věci podíváme z této perspektivy, nevypadá to, že by lidstvo bylo zrovna k něčemu užitečné. Když člověka porovnáme v jakékoli kategorii s tím nejschopnějším zvířetem, zjistíme, že lidé jsou pomalí, slabí, nešikovní a nevšímaví – kus čerstvého tučného masíčka na dvou zbytečných nožkách. To, co lidem jde docela dobře, je právě přemýšlení. Dokonce je jasné, že přemýšlení nám jde lépe než kterémukoli jinému živému tvorovi (alespoň dnes to tak vypadá). Naší funkcí je tedy přemýšlet, a život naplněný užitečným přemýšlením je tedy pro lidskou bytost to nejlepší. Aristoteles netvrdil, že nemáme cvičit, provozovat sex nebo se vzdát dalších tělesných aktivit. Když vezmeme v úvahu, co jsme za stvoření, nebylo by to praktické. Tělo je tu nicméně od toho, aby umožňovalo život strávený přemýšlením, a je to právě přemýšlení, které dodává lidské existenci smysl. Aristoteles napsal: „Nejlepší a nejpříjemnější každému jest to, co jest mu přirozeně vlastní. Tedy pro člověka jest to život podle rozumu, poněvadž to je nejvíc člověk.“³ Aristoteles byl samozřejmě přesvědčen, že *ideální* způsob bytí sestává *výhradně* z čistě intelektové aktivity a není ničím jiným než nepře-

³ Aristoteles, *Etika Nikomachova, kniha desátá*.

rušovaným přemítáním božské povahy.⁴ To nezní zas tak odlišné od Sheldonova snu být mechanickým satelitem, který si přemýšlí kdesi na oběžné dráze. Radí nám tedy Aristoteles, abychom se podobali Sheldonovi? Je tohle skutečně ten nejlepší způsob, jak žít? Rozmach geekovské kultury zatím aristotelští odborníci přecházeli téměř bez povšimnutí, protože vzhled a rozšíření bláznivých intelektuálů, jako jsou Sheldon, Leonard, Raj a Howard, dává vzniknout spoustě významných nových otázek v oboru aristotelského pojetí dobrého života. Geekové koneckonců svoji intelektovou kapacitu investují do velice podivných věcí.

Některé obsese geeků by Aristoteles jistě kvitoval s nadšením. Kladl například důraz na pozorování a vytváření teorií při poznávání vesmíru a napsal řadu prací výhradně se záměrem rozšířit svá pozorování a teorie o světě a vesmíru. Přispěl značnou měrou k poznání v mnoha oborech, například v biologii, botanice, logice, matematice a medicíně. Aristoteles byl jedním z nejvlivnějších myslitelů historie a klidně si zaslouží označení otec vědy.

Aristoteles tvrdil, že rozdíl mezi vzdělavcem a nevzdělavcem je stejně ohromný jako rozdíl mezi živým a mrtvým člověkem.⁵ Sheldonův a Leonardův fyzikální výzkum i Rajova astronomie by na Aristotela udělaly ohromný dojem a na Howardovo jaksi podřadnější vzdělání bez doktorátu by nahlížel s úctou.

Dokonce by jistě schválil i řadu Sheldonových obsesivních koníčků, které by někomu méně zvědavému připadaly naprosto směšné. Debata „o vědeckých základech vesmírných letů na stříbrném surfu“ z „Kauzy Excelsior“ je například cvičením v aplikaci fyzikálních zákonů, i když s prazvláštní motivací. Přednášky

⁴ *Tamtéž.*

⁵ *Díogenés Laertios, Životy, názory a výroky proslulých filosofů, kniha jedenáctá.*

o vhodném spodním prádle pro středověké rytíře a o tom, co by asi říkalo středověké poprsí, kdyby se mohlo účastnit konverzace, jak je vidíme v „Teorii váčkovitého poklopce“, spoléhají na dokonalou znalost historických reálií, a té si Aristoteles velice cenil. Dokonce i rozsvěcení a zhasínání světla v Číně, provozované na dálku po internetu, jak je vidět v díle „Cooper–Hofstadterova polarizace“, je svého druhu vědeckým experimentem, který zkoumá možnosti moderních technologií. Hádky o tom, jestli může být Terminátor při cestování v čase součástí kauzální smyčky („Setkání s Terminátorem“), nebo zda je startrekovská teleportace de facto podmíněná smrtí teleportovaného („Jeruzalémská dualita“), jsou velmi skutečné a důležité filozofické otázky. Jenom používají příklady pocházející z popkultury. Řeční filozofové to ale dělali úplně stejně. Aristoteles například použil postavu Hektora z *Illiady* ve svých traktátech o odvaze, a Neptolema ze Sofoklovy hry *Filoktétés* jako vzor sebeovládání.

RADOSTI GEEKOVSKÉ EXISTENCE

Penny: Proboha, vždyť jste už dospělí chlapi! Jak jen můžete ztrácet čas s těmi vašimi hračkami a kostýmy a komiksy?⁶

Nutno přiznat, že některé Sheldonovy libůstky jsou zároveň intelektuálně náročné a zároveň zcela *triviální*. Sheldon má spoustu znalostí o poměrně bezvýznamných tématech. Kupříkladu je odborníkem na historii seriálu *X-Men* a má rozsáhlou slovní zásobu klingonštiny. Věnuje se těžkým skládačkám puzzle, které nemají žádnou implikaci v reálném životě, je mistrem třírozměrného

⁶ „Zkáza mimoňoráje.“

šachu, má rád historické dobrodružné počítačové hry jako *Zork*, a jak jsme viděli v „Hamburgerovém postulátu“, je schopen neskutečně pečlivě sestavit schéma bitvy u Gettysburgu z lahví s kečupem a hořčicí, jen aby zjistil, co by se stalo, kdyby se na stranu Severu přidali Sauronovi skřeti a na stranu Jihu zase superhrdinové a indická božstva. Také určitě tráví víc než dost času rozvíjením strategií populárních počítačových her, jako je *World of Warcraft*, *Age of Conan* a karetní hře podobné populárním *Magic: The Gathering*, ovšem s prapodivným názvem *Tajemní válečníci z Ka'a*. Sheldon se vrhá na řešení problémů nijak nesouvisejících s realitou se stejným nadšením jako na problémy, které jsou skutečné. Velice důkladně například analyzuje, jak jedí zombie a jak se holí upíři („Úterý smažených nočků“), a řeší, jak Superman čistí svůj oblek, když se ušpiní („Hypotéza dárkových předmětů do koupele“).

Podobně vášnivě zaujetí chová Sheldon k umění, ale ne k tomu, které mívá mezi intelektuály tradičně úspěch. Je labužníkem a znalcem televizních programů – seriály *Battlestar Galactica*, *Pán času*, *Firefly*, *Star Gate* a *Star Trek* považuje za dokonalou formu umění a zábavy (což ovšem v žádném případě neplatí pro *Babylon 5*!). Filmy má rád natolik, že si nedokáže představit, že by na promítání *Dobyvatelů ztracené archy* dorazil se zpožděním a přišel tak o jedenadvacet cenných sekund promítacího času. Raději oželí přítele, než aby se vzdal pravé rekvizity prstenu z tolkienovské trilogie *Pán Prstenů*. Ze světa umění chová největší vášeň pro literaturu, konkrétně pro komiksy. Pouhý pach komiksového sešitu ho přivádí k vytržení a sbírá veškeré upomínkové předměty související s jeho oblíbenými hrdiny; dokonce se za ně převléká. Aristoteles měl za to, že potěšení je prospěšné samo o sobě, musí jít ale o potěšení, které čerpáme z dostatečně hodnotné činnosti. Je taková nicotnost vůbec důstojným zaměstnáním inteligentní mysli?

Co ale dodává rozumové činnosti na váze? Pro Aristotela k tomu stačí pouze to, že rozumová činnost se věnuje fiktivnímu předmětu. Vždyť sám prohlásil, že „poezie... je filozofičtější a vyšší než dějepis: poezie totiž vyjadřuje univerzální pravdy, zatímco dějepis se věnuje konkrétním událostem.“⁷

Poezie je tedy filozofičtější a významnější než dějepis, protože dějepis se věnuje tomu, co se stalo, zatímco poezie zkoumá, co by se stát *mohlo* – její dopad je tedy mnohem univerzálnější. Ve své *Politice* Aristoteles zdůrazňuje zásadní význam poezie a literatury pro vzdělávání, a tomu, jak vypadá kvalitní umění, se dopodrobna věnoval v *Poetice*.⁸

Podle Aristotela slouží umění dvěma bohulibým cílům, kromě toho, že nám nabízí zábavu a potěšení: zaprvé, umění vzdělává. A zadruhé, umění nás činí lepšími. Umění vzdělává tím, že nám umožňuje zkoumat lidskou přirozenost a naučit se tak o sobě něčemu novému. Zkoumáním teoretických situací, například toho, co se stane, když čtyři přátelé touží po rekvizitě prstenu z *Pána Prstenů*, se o lidské povaze dozvíme více, než kdybychom pouze zkoumali skutečné příklady lidského chování. Divadlo nás povznáší, protože nám umožňuje ventilovat negativní emoce. Tragédie nás například zušlechťuje katarzí, díky níž můžeme procítit negativní emoce, strach a lítost nad fiktivními hrdiny. Hudba nás povznáší podobným způsobem: povznáší naše city a tím nám umožňuje se jich zbavit. A co komedie? O té psal Aristoteles také, druhá kniha *Poetiky*, ve které se komedií zabývá, se ale bohužel nedochovala. Budeme tedy muset i nadále sledovat *Teorii velkého třesku* a přemýšlet o tom bez Aristotelovy pomoci.

⁷ Aristoteles, *Poetika*, kniha devátá.

⁸ Aristoteles, *Politika*, kniha osmá.

ZÁBAVA GEEKŮ A SMYSL ŽIVOTA

Leonard: [Sheldon] chce vědět, jestli můžeme jít za kohokoli ze science fiction, fantasy...

Penny: Jasně.

Sheldon: A co z komiksů... anime... z televize, filmů, dračího doupěť, manga, za řecká božstva, římská božstva, severská božstva?⁹

Dokonce i Sheldon uznává, že jeho oblíbené umělecké žánry mají pochybnou vzdělávací hodnotu. Při sledování *Battlestar Galaktiky* či *Star Treku* se toho o vědě moc nedozvíme, natož z nevěrohodných pohádek *Hvězdných válek* nebo *Pána času*. Stejně tak je nepravděpodobné, že by někdo lépe pochopil vědecké záležitosti čtením komiksů o Batmanovi, Flashovi, Zelené lucerně, Hulkovi či X-Menech. Mohly by nás tyto formy umění místo toho povznést stran naší *lidskosti*, jak to chce Aristoteles? Možná by mohly něco naučit Sheldona – vzhledem k tomu, jak málo má s lidmi společného, to ale neodpovídá na otázku, co bychom měli dělat *my*. Je správné, abychom si orazili *my*, lehli si na gauč a pustili se do čtení „obrázkové knížky“ o chlapíkovi, který v kostýmu superhrdiny bojuje proti zločinu a používá k tomu prapodivné nadpřirozené schopnosti, nebo je to plýtvání naším potenciálem? Abych byl upřímný, nemyslím si, že ze Sheldonových oblíbených žánrů se toho o lidské povaze dozvíme zrovna moc – zejména vezmeme-li v úvahu, že na rozdíl od Aristotela máme k dispozici spoustu naučných knih o psychologii a kultuře.

Na druhou stranu, rozvíjení představivosti se může nadmíru hodit jako duševní potrava. Jak víme, Sheldon používá nástroje typu *Silver Surfera*, *Terminátora* a *Star Treku* jako inspiraci pro otázky

⁹ „Paradigma Pána Prstenů.“